Publicatieblad
van de Europese Unie

NL
C-serie

C/2026/3918

1.9.2026

AANBEVELING VAN DE RAAD

van 10 juli 2026

inzake het economisch, sociaal, werkgelegenheids-, structuur- en begrotingsbeleid van Duitsland

(C/2026/3918)

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 121, lid 2, en artikel 148, lid 4,

Gezien Verordening (EU) 2024/1263 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2024 betreffende de doeltreffende coördinatie van het economisch beleid en betreffende het multilaterale begrotingstoezicht en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1466/97 van de Raad [1], en met name artikel 3, lid 3,

Gezien de aanbeveling van de Europese Commissie,

Gezien de resoluties van het Europees Parlement,

Gezien de conclusies van de Europese Raad,

Gezien het advies van het Comité voor de werkgelegenheid,

Gezien het advies van het Economisch en Financieel Comité,

Gezien het advies van het Comité voor sociale bescherming,

Gezien het advies van het Comité voor de economische politiek,

Overwegende hetgeen volgt:

(1) Verordening (EU) 2024/1263 bevat de doelstellingen van het kader voor economische governance, dat erop gericht is gezonde en houdbare overheidsfinanciën, duurzame en inclusieve groei, alsook veerkracht te bevorderen door middel van hervormingen en investeringen, en buitensporige overheidstekorten te voorkomen. In die verordening is bepaald dat de Raad en de Commissie in het kader van het Europees Semester multilateraal toezicht uitoefenen overeenkomstig de doelstellingen en vereisten van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU). Het Europees Semester omvat met name de opstelling van en het toezicht op de uitvoering van landspecifieke aanbevelingen.

(2) Op 25 november 2025 heeft de Commissie een advies over het ontwerpbegrotingsplan 2026 van Duitsland goedgekeurd. Tevens heeft de Commissie op die datum op grond van Verordening (EU) nr. 1176/2011 het waarschuwingsmechanismeverslag 2026 goedgekeurd, waarin zij Duitsland niet noemt als een van de lidstaten waarvoor een diepgaande evaluatie nodig is. Ook heeft de Commissie een aanbeveling goedgekeurd voor een aanbeveling van de Raad over het economisch beleid van de eurozone, alsook voor een aanbeveling van de Raad over menselijk kapitaal in de Europese Unie, en een voorstel gedaan voor het gezamenlijk verslag over de werkgelegenheid voor 2026, waarin de uitvoering van de werkgelegenheidsrichtsnoeren en de beginselen van de Europese pijler van sociale rechten wordt geanalyseerd. De Raad heeft de aanbeveling over het economisch beleid van de eurozone [2] aangenomen op 21 april 2026, en het gezamenlijk verslag over de werkgelegenheid en de aanbeveling over menselijk kapitaal op 9 maart 2026.

[1] Verordening (EU) 2024/1263 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2024 betreffende de doeltreffende coördinatie van het economisch beleid en betreffende het multilaterale begrotingstoezicht en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1466/97 van de Raad (PB L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj).

[2] PB C, C/2026/2434, 28.4.2026, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2026/2434/oj.

(3) Op 29 januari 2025 heeft de Commissie het kompas voor concurrentievermogen gepubliceerd, een strategisch kader dat de komende vijf jaar het mondiale concurrentievermogen van de Unie moet stimuleren. Daarin worden de drie transformatievereisten innovatie, decarbonisatie en concurrentievermogen, en veiligheid genoemd als kritieke pijlers voor duurzame economische groei. Sinds de bekendmaking ervan heeft het kompas voor concurrentievermogen gediend als uitgangspunt voor de werkzaamheden in het kader van het Europees Semester en zorgt het ervoor dat het economisch beleid van de lidstaten in overeenstemming is met de strategische doelstellingen van de EU, waarbij een uniforme aanpak van economische governance wordt opgezet ter bevordering van duurzame groei, innovatie en veerkracht in de Unie.

(4) In 2026 blijft het Europees Semester voor coördinatie van het economisch beleid parallel verlopen met de slotfase van de uitvoering van de herstel- en veerkrachtfaciliteit ([3]). Herstel- en veerkrachtplannen zijn, samen met financiering in het kader van het cohesiebeleid, van essentieel belang gebleken voor de verwezenlijking van de beleidsprioriteiten van het Europees Semester, aangezien met de plannen alle of een aanzienlijk deel van de uitdagingen die in de relevante landspecifieke aanbevelingen van de recente cycli zijn aangehaald, moesten worden aangepakt, en in de door het Europees cohesiebeleid gefinancierde programma's rekening moest worden gehouden met de landspecifieke aanbevelingen. Nu de herstel- en veerkrachtfaciliteit bijna ten einde loopt, blijft het van essentieel belang om de hervormingen en investeringen die in het kader daarvan worden ondersteund en uitgevoerd, vol te houden, met name die welke bijdragen tot de aanpak van de uitdagingen die in de landspecifieke aanbevelingen zijn vastgesteld, en erop voort te bouwen.

(5) Op 3 juni 2026 heeft de Commissie het landverslag 2026 voor Duitsland bekendgemaakt. Daarin is de vooruitgang beoordeeld die Duitsland heeft geboekt bij de uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen voor 2025 en is de balans opgemaakt van de uitvoering door Duitsland van het herstel- en veerkrachtplan. Op basis van die analyse zijn in het landverslag de dringendste uitdagingen voor Duitsland in kaart gebracht. Ook is daarin de vooruitgang beoordeeld die Duitsland heeft geboekt bij de uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten en bij de verwezenlijking van de kerndoelen van de Unie inzake werkgelegenheid, vaardigheden en vermindering van armoede en sociale uitsluiting, alsook bij de verwezenlijking van de duurzameontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties.

(6) De Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne en de gevolgen daarvan vormen een existentiële uitdaging voor de Europese Unie. De Commissie heeft de lidstaten uitgenodigd te verzoeken om een gecoördineerde activering van de nationale ontsnappingsclausule van het stabiliteits- en groeipact ter ondersteuning van de inspanningen van de EU om tot een snelle en aanzienlijke verhoging van de defensie-uitgaven te komen ([4]), en dit voorstel is door de Europese Raad van 6 maart 2025 positief ontvangen. Op 10 oktober 2025 heeft de Raad, na beoordeling door de Commissie en op haar aanbeveling, een aanbeveling tot goedkeuring van het nationaal budgettair-structureel plan voor de middellange termijn van Duitsland en houdende toestemming voor Duitsland om af te wijken van de door de Raad krachtens Verordening (EU) 2024/1263 vastgestelde maximale groeipercentages van de netto-uitgaven (activering van de nationale ontsnappingsclausule) ([5]) goedgekeurd. Het plan bestrijkt de periode 2025 tot en met 2029 en bevat een begrotingsaanpassing die over zeven jaar is gespreid. De Raad heeft de volgende maximale groeipercentages van de netto-uitgaven aanbevolen: 4,4 % in 2025, 4,5 % in 2026, 2,3 % in 2027, 1,7 % in 2028 en 1,6 % in 2029; deze stemmen overeen met de maximale cumulatieve groeipercentages die zijn berekend op basis van referentiejaar 2024, namelijk 4,4 % in 2025, 9,0 % in 2026, 11,5 % in 2027, 13,3 % in 2028 en 15,2 % in 2029. Tegelijkertijd heeft de Raad op 10 oktober 2025, naar aanleiding van het verzoek van Duitsland, op aanbeveling van de Commissie, een aanbeveling aangenomen op grond waarvan Duitsland mag afwijken van de aanbevolen maximale groeipercentages van de netto-uitgaven. De periode waarin de nationale ontsnappingsclausule wordt geactiveerd (2025-2028) stelt Duitsland in staat de overheidsuitgaven te herprioriteren of de overheidsinkomsten te verhogen, zodat aanhoudend hogere defensie-uitgaven de houdbaarheid van de begroting op middellange termijn niet in gevaar zouden brengen.

([3]) Verordening (EU) 2021/241 van het Europees Parlement en de Raad van 12 februari 2021 tot instelling van de herstel- en veerkrachtfaciliteit (PB L 57 van 18.2.2021, blz. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

([4]) Mededeling van de Commissie, "Hogere defensie-uitgaven opvangen binnen het stabiliteits- en groeipact", Brussel, 19 maart 2025, C (2025) 2000 final.

([5]) Aanbeveling van de Raad van 10 oktober 2025 tot goedkeuring van het nationaal budgettair-structureel plan voor de middellange termijn van Duitsland en houdende toestemming voor Duitsland om af te wijken van de door de Raad krachtens Verordening (EU) 2024/1263 vastgestelde maximale groeipercentages van de netto-uitgaven (activering van de nationale ontsnappingsclausule) (PB C, C/2025/5635, 22.10.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/5635/oj).

(7) Op 30 april 2026 heeft Duitsland zijn jaarlijkse voortgangsverslag 2026 ([6]) ingediend over de naleving van de aanbevolen maximale groeipercentages van de netto-uitgaven, de uitvoering van de hervormingen en investeringen op basis waarvan de verlengde aanpassingsperiode is toegekend, en de uitvoering van hervormingen en investeringen als antwoord op de belangrijkste uitdagingen zoals benoemd in de landspecifieke aanbeveling. Het jaarlijkse voortgangsverslag weerspiegelt ook de halfjaarlijkse verslaglegging van Duitsland over de vooruitgang bij de uitvoering van zijn herstel- en veerkrachtplan overeenkomstig artikel 27 van Verordening (EU) 2021/241.

(8) De groei van het reële bbp in 2025 bedroeg 0,2 % en de GICP-inflatie 2,3 %. Volgens de voorjaarsprognoses 2026 van de Commissie zal het reële bbp in 2026 groeien met 0,6 % en in 2027 met 0,9 %, bij een GICP-inflatie van 2,9 % in 2026 en 2,7 % in 2027.

(9) Volgens gegevens van Eurostat ([7]) is het overheidstekort van Duitsland tussen 2024 en 2025 gelijk gebleven op 2,7 % van het bbp. Op basis van de op de afsluitdatum van de prognoses bekende beleidsmaatregelen wordt in de voorjaarsprognoses 2026 van de Commissie uitgegaan van een tekort van 3,7 % van het bbp in 2026 en 4,1 % van het bbp in 2027. De stijging in 2026 en 2027 is voornamelijk het gevolg van enerzijds een stijging van de uitgaven in verband met infrastructuur en defensie, en anderzijds inkomstenverlagende belastingverlichtingsmaatregelen.

(10) Uitgaande van de ramingen van de Commissie was de begrotingskoers ([8]), die zowel op nationaal niveau als door de EU gefinancierde uitgaven omvat, in 2025 grotendeels stabiel. De begrotingskoers zal naar verwachting expansief zijn in zowel 2026 als 2027 (respectievelijk 1,3 % en 0,5 % van het bbp).

(11) Volgens gegevens van Eurostat ([9]) is de overheidsschuld van Duitsland gestegen van 62,2 % van het bbp eind 2024 tot 63,5 % van het bbp eind 2025. De stijging van de schuldquote in 2025 is voornamelijk het gevolg van een hogere stock-flow adjustment in 2025. Op basis van de op de afsluitdatum van de voorjaarsprognoses 2026 van de Commissie bekende beleidsmaatregelen wordt er in die prognoses van uitgegaan dat de schuldquote zal stijgen tot 65,8 % eind 2026 en verder tot 68,0 % eind 2027. De stijgingen in 2026 en 2027 zijn voornamelijk het gevolg van stijgingen van het primaire begrotingstekort.

(12) Volgens gegevens van Eurostat ([10]) bedroegen de totale defensie-uitgaven van de overheid in Duitsland 1,5 % van het bbp in 2025, wat neerkomt op een stijging van 0,4 procentpunt van het bbp ten opzichte van het referentiejaar 2021. In de voorjaarsprognoses 2026 van de Commissie wordt ervan uitgegaan dat deze in 2026 1,9 % van het bbp zullen bedragen, wat neerkomt op een stijging met 0,8 procentpunt van het bbp ten opzichte van 2021 ([11]).

([6]) De jaarlijkse voortgangsverslagen 2026 zijn beschikbaar op: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/annual-progress-reports_en.

([7]) Euro-indicatoren van Eurostat, 22 april 2026.

([8]) De begrotingskoers wordt gedefinieerd als een maatstaf van de jaarlijkse verandering in de onderliggende begrotingssituatie van de overheid. Op basis daarvan wordt de economische impuls beoordeeld die uitgaat van het begrotingsbeleid – zowel het op nationaal niveau gefinancierde beleid als het beleid dat uit de EU-begroting wordt gefinancierd. De begrotingskoers wordt gemeten als het verschil tussen i) het groeipotentieel op middellange termijn en ii) de verandering in de primaire uitgaven (discretionaire maatregelen aan de ontvangstenzijde niet meegerekend), inclusief de uitgaven gefinancierd door niet terug te betalen steun (subsidies) uit de herstel- en veerkrachtfaciliteit en andere Uniefondsen.

([9]) Euro-indicatoren van Eurostat, 22 mei 2026.

([10]) Eurostat, overheidsuitgaven door classificatie van overheidsfuncties (COFOG).

([11]) De NAVO-definitie van defensie-uitgaven verschilt van de COFOG-definitie van defensie-uitgaven. Bovendien kunnen er verschillen optreden als gevolg van het moment waarop de uitgaven worden geboekt, met name in het geval van militaire uitrusting, aangezien de NAVO-rapportage niet verloopt volgens de nationale boekhoudregels voor het moment van boeking.

(13) De Unie wordt nog steeds geconfronteerd met risico's op verstoringen van de energievoorziening en hoge prijsvolatiliteit, die worden verergerd door geopolitieke spanningen met gevolgen voor de mondiale olie- en gasmarkten. Uit de ervaring met de energiecrisis van 2022-2023 is gebleken dat brede en niet-gerichte maatregelen hoge begrotingskosten met zich meebrengen en in sociaal en economisch opzicht inefficiënt zijn. Sinds het uitbreken van de oorlog in het Midden-Oosten in februari 2026 heeft Duitsland budgettaire beleidsmaatregelen vastgesteld om de gevolgen van de hoge energieprijzen voor huishoudens en bedrijven te verzachten ([12]). Deze omvatten een niet-gerichte verlaging van de energiebelasting op diesel en benzine voor mei-juni 2026. Volgens de voorjaarsprognoses 2026 van de Commissie bedragen de begrotingskosten van deze maatregelen in 2026 ongeveer 0,1 % van het bbp. Indien deze maatregelen tot eind 2026 van kracht zouden blijven, zouden de begrotingskosten ervan volgens ramingen van de Commissie 0,2 % van het bbp bedragen in 2026.

(14) Uitgaande van de berekeningen van de Commissie zijn de netto-uitgaven in Duitsland in 2025 met 3,8 % gestegen. De groei van de netto-uitgaven in 2025 ligt onder het aanbevolen maximale groeipercentage.

(15) Volgens de berekeningen van de Commissie zullen de netto-uitgaven in Duitsland naar verwachting stijgen met 5,6 % in 2026 en met 9,7 % cumulatief in 2025 en 2026. De verwachte groei van de netto-uitgaven in 2026 ligt boven het aanbevolen maximale groeipercentage, met een afwijking van 0,5 % van het bbp op jaarbasis. Wanneer 2025 en 2026 samen worden beschouwd, komt ook het verwachte cumulatieve groeipercentage van de netto-uitgaven uit boven het aanbevolen maximale groeipercentage, met een afwijking van in totaal 0,3 % van het bbp. De verwachte afwijking valt echter binnen de flexibiliteit van de nationale ontsnappingsclausule op basis van de huidige prognoses voor defensie-uitgaven.

(16) In de aanbeveling tot goedkeuring van het plan voor de middellange termijn van Duitsland wordt de reeks hervormingen en investeringen gespecificeerd die ten grondslag liggen aan de verlenging van de aanpassingsperiode, samen met een tijdschema voor de uitvoering ervan. Rekening houdend met de informatie die Duitsland in zijn jaarlijkse voortgangsverslag heeft verstrekt, is de Commissie van oordeel dat de uitvoering van de belangrijkste stappen van deze hervormingen en investeringen, die uiterlijk op 30 april 2026 moesten zijn uitgevoerd, grotendeels op schema lijkt te liggen. De Commissie is van oordeel dat Duitsland zijn toezeggingen globaal genomen op bevredigende wijze is nagekomen ([13]).

(17) Op 3 juni 2026 heeft de Commissie een verslag in het kader van artikel 126, lid 3, VWEU ([14]) vastgesteld. In dat verslag wordt de situatie van Duitsland ten aanzien van het tekortcriterium beoordeeld, aangezien het overheidstekort in 2026 de referentiewaarde van 3 % van het bbp overschrijdt. In het verslag wordt geconcludeerd dat Duitsland niet aan het tekortcriterium voldoet. De Commissie was echter van mening dat er geen reden is om een buitensporigtekortprocedure tegen Duitsland in te stellen, aangezien de Raad de nationale ontsnappingsclausule voor Duitsland heeft geactiveerd en het verwachte tekort boven de referentiewaarde in 2026 volledig wordt verklaard door de stijging van de defensie-uitgaven sinds 2021, op basis van de voorjaarsprognose 2026 van de Commissie. In het licht hiervan en na bestudering van het advies van het bij artikel 126, lid 4, VWEU ingestelde Economisch en Financieel Comité heeft de Commissie niet voorgesteld een buitensporigtekortprocedure in te stellen.

([12]) Dit weerspiegelt de situatie op de afsluitdatum van de voorjaarsprognoses 2026 van de Commissie (4 mei 2026).

([13]) Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, de Europese Centrale Bank, het Europees Economisch en Sociaal Comité, het Comité van de Regio's en de Europese Investeringsbank: Europees Semester 2026 – Voorjaarspakket, COM (2026) 200 final.

([14]) Verslag van de Commissie opgesteld overeenkomstig artikel 126, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, 3.6.2026, COM(2026) 302 final.

(18) Na twintig jaar van onderinvestering namen de overheidsinvesteringen als percentage van het bbp toe, van 2,2 % in 2005 tot 2,9 % in 2023 en 3,3 % in 2025. Niettemin behoren de netto-overheidsinvesteringen, dat wil zeggen investeringen na afschrijving, met 0,4 % van het bbp nog steeds tot de laagste in de EU. Hieruit blijkt dat er behoefte is aan meer overheidsinvesteringen om de groei en het concurrentievermogen te versterken. Daarnaast blijven verdere inspanningen om de plannings- en goedkeuringsprocedures te stroomlijnen en knelpunten in de administratieve capaciteit aan te pakken, belangrijk. Typische investeringsprioriteiten met een hoog rendement zijn onder meer scholen en voor- en vroegschoolse educatie en opvang, spoorweginfrastructuur en het innovatiesysteem. De complexiteit van federale structuren, versnipperde verantwoordelijkheden en beperkte financiële capaciteiten op gemeentelijk niveau kunnen de tijdige en efficiënte uitvoering van projecten in de weg staan.

(19) Het relatief lage aandeel van de overheidsinvesteringen in het bbp houdt verband met de kwaliteit van de overheidsfinanciën, die aanzienlijk kan worden verbeterd. De uitvoering van het speciaal fonds voor infrastructuur en klimaatneutraliteit zal naar verwachting de overheidsinvesteringen verder financieren. Toch is er ruimte om de additionaliteit en kwaliteit van de uitgaven in het kader van het speciaal fonds te verbeteren. Een sterkere nadruk op kapitaalvorming op gebieden die de productiecapaciteit en het concurrentievermogen van de economie vergroten — met inbegrip van infrastructuur voor onderwijs en de ontwikkeling van vaardigheden — in plaats van consumptieve doeleinden, kan helpen om het positieve effect op de groei op lange termijn te maximaliseren. Een andere uitdaging voor de kwaliteit van de overheidsfinanciën is de overdracht van de federale begroting naar het pensioenstelsel, die in 2025 goed was voor 122 miljard EUR. Dit blijft ongeveer 25 % van de uitgaven van de federale overheid, waardoor er minder ruimte is voor productievere uitgaven. De in 2025 gedane toezeggingen om de pensioenen van moeders te verhogen en tot 2031 een wettelijke pensioenvervangingsratio van 48 % te handhaven, zullen naar verwachting de pensioenuitgaven verder doen stijgen. De in overweging 22 genoemde opties voor pensioenhervormingen zouden de noodzaak van begrotingsoverdrachten en verhogingen van de socialezekerheidsbijdragen kunnen beperken en zo de rechtvaardigheid tussen de generaties bevorderen. Andere mogelijkheden om de algemene efficiëntie van de overheidsuitgaven te verbeteren, kunnen voortvloeien uit aanvullende uitgaventoetsingen en de follow-up daarvan met specifieke beleidsmaatregelen, bijvoorbeeld voor het rationaliseren of afschaffen van niet-essentiële subsidies.

(20) De vergrijzing zorgt voor een toenemende grijze druk, waardoor de houdbaarheid van het pensioenstelsel en de toereikendheid van de wettelijke pensioenen op lange termijn onder druk komen te staan. Tussen 2025 en 2035 zal de bevolking in de werkende leeftijd (20-64 jaar) naar verwachting afnemen van 49 miljoen tot 45 miljoen. De houdbaarheid van het pensioenstelsel wordt ook op de proef gesteld door aantrekkelijke opties voor vervroegde uittreding, en door het feit dat er geen rekening wordt gehouden met de demografische druk door middel van de duurzaamheidsfactor en de pensioenleeftijd niet wordt aangepast aan de stijging van de levensverwachting. Een herziening van de pensioenindexering en een aanpassing van de maximale bijdrage zouden het pensioenstelsel duurzamer kunnen maken. Het verslag van de pensioencommissie biedt een kans voor verreikende ambitieuze hervormingen. Het gehele pensioenstelsel moet een toereikend inkomen voor ouderen waarborgen, waarbij bedrijfs- en individuele pensioenregelingen de wettelijke pensioenpijler aanvullen. Het is raadzaam beter gebruik te maken van door kapitaal gedekte pensioenoplossingen. De hervorming van de bedrijfspensioenen in 2026 is een stap in de goede richting, maar de bedrijfspensioenregelingen zijn, net als de wettelijke pensioenregelingen voor gereglementeerde beroepen, nog altijd versnipperd. Voor sommige stelsels is het toezicht gedecentraliseerd naar het niveau van de deelstaten, in andere hebben de uitkeringen geen kapitaaldekking, aangezien er geen specifieke activapool is die de pensioentoezeggingen bekostigt. Bovendien vormen het gebrek aan een diepe activabasis en het ontoereikende beheer van en toezicht op sommige regelingen een belemmering voor diepere durfkapitaalmarkten in de EU. Bovendien dekken bedrijfspensioenen slechts ongeveer 51 % van de werknemers die socialezekerheidsbijdragen betalen, en dit aandeel is gedaald aangezien de werkgelegenheid is verschoven naar sectoren waarin minder werknemers een bedrijfspensioen hebben. Automatische aansluiting van werknemers bij een door activa gedekte pensioenregeling zou met name ten goede kunnen komen aan werknemers met een lager inkomen onder wie de dekkingsgraad momenteel lager is, waardoor de toereikendheid van de pensioenen wordt verbeterd. Gezien het hoge percentage spaargelden in Duitsland moet bij de hervormingen prioriteit worden gegeven aan lage-inkomensgroepen die momenteel weinig sparen voor hun pensioen; daarnaast zou het wenselijk zijn om niet zozeer het totale spaarpercentage te verhogen, als wel spaargelden aan te wenden voor het verstrekken van meer kapitaal aan ondernemingen, met inbegrip van durfkapitaal.

Voor individuele pensioenen effent de bij wet vastgestelde hervorming van een pensioenspaarrekening (Altersvorsorgedepot) zonder verplichte garanties de weg voor de mogelijkheid van een hoger rendement. Voor de uitvoering zal het echter een belangrijke uitdaging zijn om ervoor te zorgen dat de beheerskosten van dergelijke rekeningen binnen de perken worden gehouden. Gezien de momenteel relatief beperkte dekkingsgraad (30 %) van individuele pensioenen zou een door de overheid verplicht fonds kunnen worden overwogen, dat pensioenspaarders standaard zouden gebruiken (d.w.z. als zij niet zelf een pensioenfonds willen kiezen), met lage exploitatiekosten. Dit zou ook de markt kunnen sturen ten aanzien van kosten en praktijken.

(21) Een arbeidsvriendelijke belastingstructuur is van cruciaal belang voor het versterken van prikkels om het aantal gewerkte uren te verhogen. Werknemers in Duitsland hebben te maken met een van de hoogste belastingwiggen (waaronder belastingen op inkomsten uit arbeid en socialezekerheidsbijdragen) in de EU. Met name hoge belastingen in combinatie met strikte regels voor de intrekking van uitkeringen (zoals een verlaging van de uitkering naarmate de inkomsten toenemen) nemen de prikkels weg om het aantal gewerkte uren te verhogen, met name voor mensen met een laag loon. De regels voor de gezamenlijke belastingheffing van gehuwde paren (Ehegattensplitting) bieden negatieve prikkels om het aantal gewerkte uren voor tweede verdieners, vaak vrouwen, te verhogen. De Commissie verzorgingsstaat heeft onlangs gewezen op mogelijke verbeteringen met betrekking tot het stroomlijnen van de intrekking van uitkeringen en het digitaliseren van de sociale administratie, en stelde eveneens voor de doeltreffendheid van het socialezekerheidsstelsel te verbeteren en aldus het armoederisico te verminderen middels een vereenvoudiging en een betere toegang tot uitkeringen. Flankerende hervormingen van de sociale uitkeringen door de inkomstenbelasting voor met name lage en middeninkomens te verlagen — zoals aangekondigd in het regeerakkoord — en aangepaste regels voor gezamenlijke belastingheffing en voor de dekking van de ziektekostenverzekering van echtgenoten, zouden de prikkels voor het arbeidsaanbod aanzienlijk kunnen vergroten. Een verschuiving van de belastingmix naar minder verstorende belastingen zou het potentieel voor alternatieve inkomsten kunnen vergroten, ook op regionaal niveau, en zou belastingsubsidies die schadelijk zijn voor het milieu kunnen verminderen in plaats van verhogen.

(22) De systematische, daadwerkelijke en tijdige betrokkenheid van lokale en regionale autoriteiten, sociale partners, maatschappelijke organisaties en andere relevante belanghebbenden blijft van essentieel belang om te zorgen voor een breed gevoelde verantwoordelijkheid voor de succesvolle uitvoering van de financieringsinstrumenten van de Unie, ook in de context van het Europees Semester.

(23) In Duitsland blijft het uitvoeringstempo voor de cohesiebeleidsprogramma's, die steun omvatten uit het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO), het Fonds voor een rechtvaardige transitie (JTF) en het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF+), onder het gemiddelde tempo op EU-niveau, zowel bij de projectselectie als bij betalingen. Het is belangrijk de inspanningen op te voeren en te versnellen om ervoor te zorgen dat investeringen snel worden uitgevoerd en de impact ervan in de praktijk wordt gemaximaliseerd. Duitsland onderneemt in het kader van zijn cohesiebeleidsprogramma's al acties om het concurrentievermogen en de groei te bevorderen. Tegelijkertijd wordt Duitsland nog steeds geconfronteerd met uitdagingen bij de uitvoering, onder meer met betrekking tot het halen van de uitgavendoelstellingen voor eind 2026. Het is van essentieel belang ervoor te zorgen dat de nieuwe investeringen die Duitsland in zijn tussentijdse evaluatie van de cohesiebeleidsfondsen heeft vastgesteld, met name die welke verband houden met de vijf prioriteiten die in de verordening inzake de tussentijdse evaluatie ([15]) zijn vastgesteld, snel en doeltreffend worden gerealiseerd.

(24) Duitsland wordt ook geconfronteerd met verschillende uitdagingen in verband met innovatie, de diversificatie van de economie, bedrijfsdynamiek en particuliere investeringen, de digitalisering van het openbaar bestuur, digitale infrastructuur, betaalbaarheid van huisvesting, de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, investeringen in energiesystemen en het koolstofvrij maken van gebouwen, vervoer en industrie, het arbeidsaanbod, vaardigheden, het aantrekken en behouden van talent uit niet-EU-landen, onderwijsresultaten en de beschikbaarheid van voor- en vroegschoolse educatie en opvang en scholen met voltijds dagonderwijs.

(25) Innovatie in de particuliere sector is geconcentreerd in grote ondernemingen, specifieke regio's en midtechsectoren. De O&O-uitgaven van kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) blijven laag (0,18 % van het bbp in 2023 tegenover het EU-gemiddelde van 0,47 %). Innovatieactiviteiten vinden vooral plaats in midtechsectoren. Het innovatieklimaat zou kunnen profiteren van meer overheidsfinanciering voor deeptech- en transformatieve innovatie. De O&O-resultaten zijn teruggelopen, zoals blijkt uit de meest geciteerde publicaties en het aantal octrooiaanvragen. Duitsland heeft moeite met de commercialisering van academisch onderzoek. Een meer systematische aanpak van kennisoverdracht, onder meer door prioriteit te geven aan overheidsfinanciering voor disruptieve innovatie, zou de omzetting van hoogwaardig academisch onderzoek in commercieel levensvatbare producten kunnen bevorderen. Momenteel wordt het proces vaak belemmerd door structurele beperkingen, zoals systemen voor financiering en loopbaanstimulering waarin onvoldoende prioriteit aan commercialisering wordt gegeven en langdurige en bureaucratische onderhandelingen over intellectuele eigendom, waardoor de vertaling van onderzoek naar marktklare innovaties wordt vertraagd of ontmoedigd. Met het oog op geavanceerde innovatie is het belangrijk om goed presterende clusters te versterken (bv. door middel van excellentie-initiatieven) en tegelijkertijd op maat gesneden O&O-ecosystemen te bevorderen en te zorgen voor infrastructuur voor onderzoek en technologieoverdracht voor bedrijven.

([15]) Verordening (EU) 2025/1914 van het Europees Parlement en de Raad van 18 september 2025 tot wijziging van Verordening (EU) 2021/1058 en Verordening (EU) 2021/1056 wat betreft specifieke maatregelen voor het aanpakken van strategische uitdagingen in het kader van de tussentijdse evaluatie.

(26) De economische transformatie in Duitsland intensiveert, waarbij het aantal insolventies van ondernemingen (Personen- und Kapitalgesellschaften) het hoogste niveau in twintig jaar heeft bereikt. Het aantal noodlijdende bedrijven stijgt en de structurele uitdagingen nemen toe, met name in regio's waar een industriële transformatie plaatsvindt. Daarom wordt het nog belangrijker om de toetreding en groei van bedrijven te vergemakkelijken en de herverdeling van middelen van niet-levensvatbare ondernemingen naar productieve en innovatieve bedrijven, met inbegrip van start-ups en scale-ups, te versnellen. Het aantal nieuw opgerichte start-ups is in 2025 gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar, maar de activiteit van start-ups blijft onder het niveau van 2018 en de algemene geneigdheid om een bedrijf op te starten in Duitsland blijft relatief laag. De afhankelijkheid van Duitsland van midtech-industrieën en een zwakkere innovatie-output wijzen erop dat het land mogelijk lock-in-effecten ondervindt, waarbij gevestigde industrieën en technologieën de overhand hebben terwijl het voor nieuwkomers moeilijk is om opkomende technologieën te bevorderen en innovaties naar de industriële basis te brengen. Financiering blijft een belangrijke uitdaging voor jonge ondernemers, met name voor scale-ups. Het versterken van de rol van institutionele beleggers als kapitaalverstrekkers zou kunnen helpen de kapitaalmarkten te verdiepen en de efficiëntie en investeringsgroei te bevorderen. Hoewel een reeks overheidsprogramma's, voornamelijk via de ontwikkelingsbank KfW, het durfkapitaalstelsel ondersteunt, zou een vermindering van de fiscale onzekerheid over partnerschapsstructuren het beheer van durfkapitaal- en private-equityfondsen in Duitsland aantrekkelijker kunnen maken voor particuliere beheerders. Meer in het algemeen zou de bedrijfsfinanciering kunnen worden verbeterd door een efficiëntere bankmarkt, die goedkopere leningen en flexibelere producten biedt. Dit wordt belemmerd door operationele inefficiënties: de verhouding tussen kosten en inkomsten van de Duitse banken bedroeg 58,3 % in maart 2025, tegenover een EU-gemiddelde van 54 %. Dergelijke inefficiënties zouden aanzienlijk kunnen verminderen door consolidatie, fusies, ook met banken uit andere EU-lidstaten, en centralisatie van de activiteiten.

(27) De regering is van plan de administratieve kosten voor bedrijven tijdens de huidige zittingsperiode met 25 % te verminderen. De ambitieuze doelstellingen lijken echter niet gepaard te gaan met fundamenteel nieuwe instrumenten of een versterking van bevoegdheden die een doeltreffende lastenvermindering zouden bevorderen. Dit is van cruciaal belang, aangezien veel bedrijven melding maken van vertragingen (62 %) en hogere operationele kosten (44 %) als gevolg van administratieve interacties. Doeltreffende instrumenten kunnen onder meer bestaan uit vereenvoudigde regels inzake bewijsstukken, een ruimer gebruik van standaard administratieve goedkeuring en forfaitaire benaderingen in plaats van exacte verificatie per geval. Een grondige kosten-batenanalyse zou ertoe kunnen bijdragen dat de inspanningen in verband met nieuwe regelgeving in verhouding staan tot de voordelen ervan. Gezien de centrale rol van Duitsland op de eengemaakte markt is het met name nodig de nationale en regionale belemmeringen voor de handel in goederen en diensten binnen de EER te verminderen, onder meer door een omslachtige nationale uitvoering van EU-wetgeving te vermijden en door de nalevingslasten met betrekking tot verpakking- en afvalbeheer te verminderen.

(28) Duitsland levert inspanningen om de digitalisering van zijn overheidsdiensten te verbeteren, maar deze hebben nog niet tot veel meetbare vooruitgang geleid. De prestaties van Duitsland op het gebied van belangrijke doelstellingen in het kader van het digitaal decennium, gericht op de verstrekking van digitale overheidsdiensten aan burgers en bedrijven, blijven onder het EU-gemiddelde. De belangrijkste randvoorwaarden voor naadloze digitale administratieve procedures, systemen voor elektronische identificatie en daaraan verbonden gegevensregisters zijn onderontwikkeld. Het land loopt achter op het gebied van digitale oplossingen voor het instellen en volgen van procedures in civielrechtelijke/handelsrechtelijke en bestuursrechtelijke zaken. Bovendien worden nieuw ontwikkelde digitale diensten niet consequent uitgerold in regio's en gemeenten, waardoor hun territoriale dekking en schaalbaarheid worden beperkt. Daar waar digitale diensten bestaan, zijn deze vaak niet gebruiksvriendelijk genoeg, aangezien burgers en bedrijven nog steeds te maken hebben met complexe, slechts gedeeltelijk gedigitaliseerde procedures en herhaalde interacties met meerdere autoriteiten. Dit wijst op een bredere noodzaak om het openbaar bestuur te moderniseren, met een betere coördinatie of aangepaste verantwoordelijkheden tussen de bestuursniveaus. Federale, regionale en lokale overheden zouden meer gebruik kunnen maken van gemeenschappelijke digitale bouwstenen en normen, en overlappende administratieve procedures kunnen samenvoegen. Een dergelijke modernisering wordt ook steeds noodzakelijker om de administratieve capaciteit in stand te houden in het licht van de toenemende personeelstekorten, waardoor digitalisering, automatisering en eenvoudigere procedures van cruciaal belang zijn voor een doeltreffend en veerkrachtig openbaar bestuur.

(29) Duitsland blijft vooruitgang boeken bij de uitbreiding van zijn connectiviteitsinfrastructuur door wetgeving vast te stellen om de vergunningverlening voor glasvezel- en mobiele communicatienetwerken te vergemakkelijken. Niettemin bleef de glasvezeldekking (fibre-to-the-premises, FTTP) van het land de op één na laagste in de EU. Hardnekkige lacunes in de dekking, in combinatie met aanzienlijke regionale verschillen, dreigen het concurrentievermogen te beperken, de productiviteitsgroei te beperken en de invoering van gegevensintensieve digitale technologieën te vertragen. Om de achterstand in te lopen, moeten de federale en regionale autoriteiten hun toezeggingen daadwerkelijk nakomen om waar mogelijk verdere investeringen door de particuliere sector mogelijk te maken en waar nodig overheidssteun te verlenen.

(30) De investeringen in huisvesting in Duitsland zijn in 2025 voor het vijfde jaar op rij gedaald, met een daling van 20 % sinds 2020, wat heeft bijgedragen tot uitdagingen op het gebied van de betaalbaarheid van huisvesting en bredere economische stagnatie. Een groeiende kloof tussen huurprijzen in bestaande en nieuwe contracten leidt tot een bevroren woningmarkt, waardoor de arbeidsmobiliteit wordt beperkt. Maatregelen om de huren te reguleren pakken de onderliggende oorzaken van woningtekorten niet aan en kunnen particuliere investeringsprikkels verzwakken en een efficiënt gebruik van beschikbare huisvesting belemmeren. Complexe en langdurige procedures voor ruimtelijke ordening kunnen een belemmering vormen voor een grotere herbestemming van grond voor huisvestingsdoeleinden of verdichting. De goedgekeurde "bouwturbo" heeft tot doel de plannings- en vergunningsprocedures te versnellen, maar het gebruik ervan blijft ongelijk verdeeld over de gemeenten. Het verlagen van de bouwkosten, die de hoogste in de EU zijn, is van cruciaal belang om meer huisvesting te bieden. De uitvoering van het aangekondigde "huisvestingstype E", een eenvoudigere, op behoeften gebaseerde norm in de bouw, zal rechtszekerheid moeten bieden wanneer eenvoudigere normen worden toegepast. Om de investeringsuitdaging op het gebied van huisvesting aan te pakken, zijn innovatie in de bouw, verder vereenvoudigde en gestroomlijnde regelgeving, gedigitaliseerde processen, betere ruimtelijke ordening, betere vervoersverbindingen, meer sociale woningen en een meer sociaal gericht gebruik van bestaande eenheden nodig.

(31) Duitsland is vooruitgang blijven boeken op het gebied van de energietransitie, met name door de productie van hernieuwbare elektriciteit te verhogen. Fossiele brandstoffen vormen echter nog altijd een belangrijk deel van de energiemix. Om zijn klimaatdoelstellingen te halen, zou Duitsland de uitfasering van fossiele brandstoffen in alle sectoren verder moeten versnellen, met name in de sectoren huisvesting en vervoer, en tegelijkertijd de kosteneffectieve uitrol van hernieuwbare energie en de modernisering van de netwerkinfrastructuur moeten ondersteunen.

(32) Ondanks de geboekte vorderingen bestaan er nog steeds structurele uitdagingen bij de efficiënte integratie van groeiende en variabele voorraden hernieuwbare energie in het elektriciteitssysteem. Netwerkcongestie als gevolg van de geografische discrepantie tussen de locaties van opwekking van hernieuwbare energie en de vraaglocaties, perkt het volledige gebruik van hernieuwbare energie in, zorgt voor een stijging van de systeemkosten en beperkt de transmissiecapaciteit die beschikbaar is voor grensoverschrijdende handel. Duitsland werkt aan de uitbreiding van het transmissienetwerk, maar er moeten sneller vorderingen worden geboekt om ervoor te zorgen dat ten minste 70 % van de grensoverschrijdende technische capaciteit beschikbaar is voor de handel. Ondanks recente inspanningen om dit doel te bereiken, vormen hogere nettarieven in regio's die rijk zijn aan hernieuwbare energie nog steeds een belemmering voor het ontplooien van industriële activiteiten in de buurt van locaties waar deze energie wordt opgewekt. Een hervorming in de richting van dynamische, geregionaliseerde nettarieven zou de vergoedingen kunnen koppelen aan de werkelijke netbelasting, waardoor locatiespecifieke prijssignalen worden gecreëerd. Hoewel Duitsland in het kader van het herstel- en veerkrachtplan en nationale maatregelen stappen heeft ondernomen om de verlening van vergunningen te versnellen en flexibiliteitsoplossingen te ondersteunen, blijven er uitdagingen bestaan bij het opschalen van de systeemflexibiliteit en het waarborgen van een efficiëntere integratie van hernieuwbare energie in het elektriciteitssysteem. Flexibiliteitsopties zoals opslag en vraagrespons worden nog niet op voldoende grote schaal ingezet, waardoor het vermogen van het systeem om variabele opwekking van hernieuwbare energie zonder dure interventies mogelijk te maken, wordt beperkt. Bovendien blijft de digitalisering van elektriciteitsnetten, met name op distributieniveau, achter, met bijzonder trage vooruitgang bij de uitrol van slimme meters, beperkte beschikbaarheid van gegevens en een gebrek aan standaardisatie tussen netbeheerders.

(33) De emissies van de sectoren huisvesting en vervoer, die onder de EU-verordening inzake de verdeling van de inspanningen vallen, blijven aanzienlijk hoger dan de nationale en Europese reductiedoelstellingen en de industriële emissies blijven hoog. Duitsland zal de maatregelen voor de decarbonisatie van deze sectoren moeten versnellen teneinde zijn klimaatdoelstellingen te halen en de energie-efficiëntie te verbeteren. In de bouwsector heeft Duitsland zijn bestaande financiële steunmaatregelen in het kader van het herstel- en veerkrachtplan opgevoerd, maar er zijn verdere horizontale inspanningen op het gebied van energie-efficiëntie nodig om zijn streefcijfers voor 2030 te halen, met inbegrip van een vermindering van het primaire energieverbruik. In de vervoerssector neemt het gebruik van batterijelektrische voertuigen toe, met steun van subsidies en fiscale prikkels. De vooruitgang blijft echter ontoereikend om de doelstellingen voor 2030 te halen, met name wat betreft de uitbreiding van de oplaadinfrastructuur voor zware bedrijfsvoertuigen. Daarnaast moet er meer worden geïnvesteerd in de modernisering, uitbreiding en digitalisering van het spoorwegnet ter ondersteuning van een modal shift van wegvervoer naar spoorvervoer, met name voor het goederenvervoer, dat nog hoofdzakelijk over de weg verloopt. Ondanks de huidige maatregelen die in het kader van het herstel- en veerkrachtplan en andere nationale initiatieven zijn gefinancierd, loopt de uitvoering van grote spoorwegprojecten nog steeds vertraging op, terwijl de trage uitrol van digitale signaleringssystemen, met name het Europees beheersysteem voor het spoorverkeer (ERTMS), de capaciteit, betrouwbaarheid en grensoverschrijdende interoperabiliteit blijft beperken. Tegelijkertijd zijn de economische veiligheid en het industriële concurrentievermogen van Duitsland ervan afhankelijk dat de maakindustrie, met inbegrip van energie-intensieve industrieën, het gebruik van fossiele brandstoffen snel afbouwt. Complexe vergunningsprocedures die worden gekenmerkt door overlappende rechtsgebieden en een onduidelijke verdeling van verantwoordelijkheden blijven kritieke investeringen in niet-fossiele koolstofarme en nettonultechnologieën voor industriële productie echter vertragen. Om deze knelpunten aan te pakken, moet Duitsland de goedkeuringen voor infrastructuur en faciliteiten die bijdragen tot de transitie naar een schone industrie stroomlijnen.

(34) In het licht van de cruciale rol van menselijk kapitaal bij het versterken van het concurrentievermogen en de strategische autonomie van de Unie heeft de Raad de lidstaten in 2026 aanbevolen dringend actie te ondernemen om iets te doen aan de structurele uitdagingen in verband met menselijk kapitaal op het vlak van vaardigheden, onderwijs en opleiding, die het concurrentievermogen belemmeren. De tot Duitsland gerichte landspecifieke aanbevelingen 2026 kunnen bijdragen tot de uitvoering van de aanbeveling van de Raad over menselijk kapitaal in de Unie.

(35) De tekorten aan geschoolde arbeidskrachten zijn afgenomen, maar vormen nog steeds een aanzienlijke belemmering voor de groei, de productiviteit, en de digitale en de groene transitie. Eind 2025 gaf bijna 30 % van de bedrijven in Duitsland aan te kampen met tekorten aan arbeidskrachten, en de vacaturegraad ligt nog altijd boven het EU-gemiddelde. Ondanks de hoge arbeidsparticipatie behoort het gemiddelde aantal gewerkte uren per arbeidskracht tot het laagste in de EU. Dit aantal uren blijft ook afnemen. Dit valt deels te verklaren door het feit dat de helft van alle vrouwelijke werknemers deeltijds werkt. De tekorten aan arbeidskrachten worden verergerd door vaardigheidskloven en discrepanties tussen gevraagde en aangeboden vaardigheden. De digitale vaardigheden verbeteren geleidelijk, maar blijven ongelijkmatig. Tekorten aan arbeidskrachten zijn met name acuut in de zorg- en ICT-sector, de bouwsector en wetenschappelijke en technische beroepen, waarvoor vaardigheden op het gebied van wetenschap, technologie, engineering en wiskunde (STEM) nodig zijn. Deze tekorten zijn ook van invloed op sectoren die van essentieel belang zijn voor de groene transitie, zoals watervoorziening, riolering, afvalbeheer en energie. De tekorten zijn deels het gevolg van territoriale discrepanties en discrepanties tussen gevraagde en aangeboden vaardigheden. Nog een uiting van de achteruitgang van de industrie zijn de uitgesproken structurele verschuivingen in meerdere regio's, met een beperkte capaciteit om de werkgelegenheidsverplaatsing op te vangen. Om structurele veranderingen mogelijk te maken, moeten beleidsinstrumenten ter ondersteuning van de overgang van de ene baan naar de andere relevanter worden, en moet de nadruk worden gelegd op het bevorderen van veranderingen in het beroepsleven en regionale arbeidsmobiliteit, die momenteel beperkt is door, onder andere, een laag woningaanbod in gebieden met arbeidsmarktbehoeften. Naast deze preventieve maatregelen zou uitgebreide steun voor laaggeschoolden van alle leeftijden, met name degenen zonder beroepsdiploma, Duitsland kunnen helpen om tekorten aan vaardigheden tegen te gaan. Tot slot is er sprake van onbenut potentieel bij het aantrekken en behouden van talent, bijvoorbeeld door de administratieve procedures voor arbeidsmigratie te versnellen, te digitaliseren en te centraliseren en de erkenning van kwalificaties verder te vergemakkelijken, met een sneller en transparanter proces.

(36) Slechte en almaar afnemende onderwijsresultaten, met name onder kansarme groepen, evenals een flink aantal voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding, doen de tekorten aan geschoolde arbeidskrachten nog verder toenemen. Tussen een kwart en een derde van de 15-jarigen presteert ondermaats op het gebied van wiskunde, lezen en wetenschappen, en ook het aandeel toppresteerders is sterk gedaald. Het effect van de sociaal-economische achtergrond van studenten op de onderwijsresultaten is zeer uitgesproken. In 2022 slaagde 46,6 % van de leerlingen uit kansarme milieus er niet in de minimumvaardigheden in wiskunde te behalen, een opmerkelijke stijging ten opzichte van 29,8 % in 2015. Daarnaast presteert twee derde (64 %) van de in het buitenland geboren studenten ondermaats in wiskunde, tegenover 21,9 % van de studenten zonder immigratieachtergrond, wat verder bijdraagt tot de groeiende sociaal-economische kloof in het onderwijs. Bijna een op de zeven Duitse jongeren (18-24 jaar) heeft geen of slechts zeer lage kwalificaties en wordt beschouwd als voortijdige verlater van onderwijs en opleiding. Het percentage voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding in Duitsland behoort tot de hoogste in de EU (13,1 % in 2025) en neemt sinds 2021 toe. Preventieve en corrigerende maatregelen, waarbij rekening wordt gehouden met regionale verschillen, kunnen helpen om het voortijdig verlaten van onderwijs en opleiding terug te dringen en de onderwijsresultaten te verbeteren. Betere gegevensverzameling en interoperabiliteit van gegevens tussen scholen, sociale diensten en de deelstaten zouden een betere monitoring van onderwijstrajecten mogelijk maken. Dit zou het ook gemakkelijker maken om de steun vanaf jonge leeftijd af te stemmen op ondermaats presterende lerenden, verplicht onderwijs of verplichte opleiding tot de leeftijd van 18 jaar te versterken en flexibele leertrajecten te bieden. Naarmate de digitalisering van de economie versnelt, moeten de investeringen in onderwijs gelijke tred houden. Het tekort aan leerkrachten is des te zorgwekkender omdat onderwijs op maat van cruciaal belang is voor doeltreffende resultaten – de permanente conferentie van de ministers van Onderwijs en Cultuur verwacht op dit moment dat er tegen 2035 een tekort van 49 000 leerkrachten zal zijn.

(37) Het verbeteren van hoogwaardige voor- en vroegschoolse educatie en opvang en scholen met voltijds dagonderwijs zou verzorgers, vaak vrouwen, kunnen helpen een voltijdbaan te vervullen en gelijke kansen voor kinderen kunnen bevorderen. De helft van alle vrouwelijke werknemers werkt in deeltijd, een van de hoogste percentages in de EU. De zorg voor kinderen en oudere familieleden is vaak een reden om in deeltijd te werken, deels vanwege een gebrekkig aanbod van hoogwaardige, flexibele voor- en vroegschoolse educatie en opvang en scholen met voltijds dagonderwijs. Naar schatting zijn er momenteel 300 000 plaatsen te weinig voor kinderopvang en kleuteronderwijs en moeten er tegen 2029 nog 150 000 plaatsen voor scholen met voltijds dagonderwijs worden gecreëerd, waarbij de onvervulde behoeften verschillen per regio. De toegang tot hoogwaardige voor- en vroegschoolse educatie en opvang en scholen met voltijds dagonderwijs kan bovendien helpen de nadelen te beperken als gevolg van sociaal-economische status en beheersing van de Duitse taal. De uitrol van nationale gestandaardiseerde taalondersteuning in voor- en vroegschoolse educatie en opvang zou kunnen helpen een sterke basis te leggen voor de verwerving van basisvaardigheden op de basisschool, waardoor de kansengelijkheid van het Duitse onderwijssysteem, dat wordt gekenmerkt door een zeer vroege splitsing van leerlingen naar verschillend vervolgonderwijs, wordt verbeterd. Op dit moment maken kinderen uit rijkere huishoudens bijna twee keer vaker gebruik van voor- en vroegschoolse educatie en opvang dan hun minder rijke leeftijdsgenoten. Het uitbreiden van kostenefficiënte langdurige zorg, met name thuiszorg en ambulante zorg, kan ook de zorgtaken verlichten en intergenerationele rechtvaardigheid bevorderen.

(38) Aangezien de economieën van de lidstaten van de eurozone in hoge mate met elkaar zijn verweven en zij collectief bijdragen tot de werking van de economische en monetaire unie, heeft de Raad in 2026 de lidstaten van de eurozone aanbevolen actie te ondernemen, onder meer via hun herstel- en veerkrachtplannen, teneinde uitvoering te geven aan de aanbeveling van 2026 over het economisch beleid van de eurozone. Voor Duitsland draagt aanbeveling 1 bij tot de uitvoering van de eerste, tweede, derde, vijfde en zevende aanbeveling over de eurozone, aanbeveling 2 tot de uitvoering van de vierde aanbeveling over de eurozone, aanbeveling 3 tot de uitvoering van de vijfde, de zevende en de negende aanbeveling over de eurozone, aanbeveling 4 tot de uitvoering van de zevende aanbeveling over de eurozone en aanbeveling 5 tot de uitvoering van de vijfde aanbeveling over de eurozone,

BEVEELT AAN dat Duitsland in 2026 en 2027 de volgende acties onderneemt:

1. De maximale groeipercentages van de netto-uitgaven die de Raad op 10 oktober 2025 heeft aanbevolen, in acht blijven nemen en daarbij gebruikmaken van de flexibiliteit uit hoofde van de door de Raad geactiveerde nationale ontsnappingsclausule. De algehele uitgaven en gereedheid op het gebied van defensie en veiligheid verhogen, en tegelijkertijd de schuldhoudbaarheid waarborgen en zorgen voor een efficiënte besteding van de uitgaven en een geleidelijke aanpassing van de begroting om structureel hogere defensie-uitgaven te kunnen financieren. Ervoor zorgen dat maatregelen die worden genomen om de gevolgen van de stijgende energieprijzen te verzachten, tijdelijk zijn, dat ze gericht zijn op de bescherming van kwetsbare huishoudens of op de behoeften van energie-intensieve bedrijven, dat ze stimulansen voor energiebesparing in stand houden en dat de begrotingskosten van die maatregelen verenigbaar zijn met de toezeggingen binnen het begrotingskader van de EU. De reeks hervormingen en investeringen op basis waarvan de verlengde aanpassingsperiode is toegekend, blijven uitvoeren, zoals aanbevolen door de Raad op 10 oktober 2025. De uitrol van overheidsinvesteringen ondersteunen door de maatregelen ter versnelling van de vergunnings- en uitvoeringsprocedures uit te breiden. De kwaliteit van de overheidsfinanciën verbeteren door ervoor te zorgen dat het nieuwe speciaal fonds voor infrastructuur en klimaatneutraliteit (Sondervermögen) de voorraad productief kapitaal vergroot en door subsidies en overdrachten uit de federale begroting naar het pensioenstelsel te beperken. De houdbaarheid van de wettelijke pensioenen verbeteren en tegelijkertijd toereikende pensioenen blijven uitkeren, onder meer door een langer beroepsleven te bevorderen en de bedrijfs- en individuele pensioenregelingen te versterken. De belastingmix en de doeltreffendheid en efficiëntie van het socialezekerheidsstelsel verbeteren met het doel de prikkels om het aantal gewerkte uren te verhogen, te versterken, ook voor tweede verdieners.

2. Zorgen voor continuïteit van de hervormingen en investeringen die in het kader van de herstel- en veerkrachtfaciliteit worden uitgevoerd. De inspanningen om de cohesiebeleidsprogramma's uit te voeren versnellen, en daarbij in voorkomend geval voortbouwen op de heroriëntatie naar strategische prioriteiten en flexibiliteiten die zijn overeengekomen in het kader van de tussentijdse evaluatie van het cohesiebeleidskader.

3. Transformatieve innovatie stimuleren, onder meer door de commercialisering van onderzoek te vergemakkelijken. De diversificatie van de economie en de dynamiek van het bedrijfsleven bevorderen en particuliere investeringen stimuleren door ondernemerschap te ondersteunen, de toegang tot financiering voor start-ups en scale-ups te verbeteren, de regelgeving te vereenvoudigen en de administratieve lasten te verminderen. De modernisering en digitalisering van het openbaar bestuur versnellen, onder meer door de complexiteit tussen overheidsniveaus te verminderen, het gebruik van gemeenschappelijke normen op te voeren en overheidsdiensten zodanig te reorganiseren dat ze gebruiksvriendelijk en in het hele land consistent beschikbaar zijn. De uitrol van digitale communicatienetwerken met zeer hoge capaciteit verder stimuleren. De voorwaarden voor investeringen in huisvesting verbeteren om huisvesting betaalbaarder te maken door de regelgeving en procedures verder te vereenvoudigen, de huurwetgeving te herzien, meer bouwgrond vrij te maken en sociale huisvesting te versterken.

4. De afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verder verminderen en de uitbreiding van het aanbod van hernieuwbare energie vergemakkelijken, onder meer door flexibele systemen zoals opslagoplossingen te bevorderen om de prijzen bij piekbelasting te verlagen. Investeringen sturen in de richting van een kostenefficiënt en koolstofneutraal elektriciteitssysteem, onder meer door netvriendelijke opwekking van hernieuwbare elektriciteit en flexibele verbruikspatronen aan te moedigen, en tegelijkertijd de regionale integratie versterken door de transmissiecorridors uit te breiden en de grensoverschrijdende integratie van elektriciteitsmarkten en -netten te ondersteunen. De digitalisering van elektriciteitsnetten bevorderen, met name op distributieniveau, en de uitrol van slimme meters stimuleren. De decarbonisatie van de bouwsector, de industrie en de vervoerssector versnellen, onder meer door het spoorwegnet te renoveren en te digitaliseren en door knelpunten in de vergunningverlening voor infrastructuur en faciliteiten die bijdragen tot de transitie naar een schone industrie, te verminderen.

5. Het arbeidsaanbod vergroten en het tekort aan geschoolde arbeidskrachten aanpakken, met name door het aantal gewerkte uren te verhogen, vaardigheden te versterken, transities naar en tussen banen te vergemakkelijken door een actief arbeidsmarktbeleid, en meer talent uit niet-EU-landen aan te trekken en dit talent beter te behouden. De onderwijsresultaten verbeteren, onder meer door excellentie te bevorderen, voortijdig verlaten van onderwijs en opleiding te voorkomen en gerichte steun te verlenen aan kansarme groepen. De beschikbaarheid en kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie en opvang en scholen met voltijds dagonderwijs verbeteren, en zorgen voor een grotere beschikbaarheid van kostenefficiënte diensten voor langdurige zorg.

Gedaan te Brussel, 10 juli 2026.

Voor de Raad

De voorzitter

S. HARRIS